

I N F O R M A C I J O S

Nr. 5 (12)

1952 m. liepos mėnuo

Panaudojant spaudoje šiu "INFORMACIJŲ" žinias bei straipsnius, maloniai prašome gerbiamu redakcijų nurodyti, kad jos paimtos iš PLB Vokietijos Krašto Valdybos Informacijų.

T U R I N Y S

1. Pabaltijo tautų gedulo diena Vokietijoje
2. Iš lietuviškų centro organizacijų veiklos
3. Iš vokiečių spaudos
4. Sugrižusieji pesakoja
5. Įvairios žinios

PABALTIJO TAUTŲ GEDULO DIENA VOKIETIJOJE

Lietuvių bendruomenė Vokietijoje, vadovaujama Krašto Valdybos, vis aktyviau dėtasi į kovą už savo krašto išsilaisvinimą, vis sumaniau panaudojama esamas galimybės, eidama į viešumą, laimėdama savo kraštui vis daugiau draugų ir daugiau dėmesio vietos spaudoje ir visuomenėje. Šiu metų birželio 14 d. minėjimas, ruoštas centre ir provincijoje visų pabaltiečių pastangomis, tai ypatingai pailiustruoja. Nors dar nėra iš visų vietovių žinių ir nesurinkti visi vokiečių spaudos atsiliepimai, bet jau iš dabar turimų žinių galima spręsti apie visai skirtingą to minėjimo pobūdį, lyginant su ankstyvesniaisiais.

Birželio 14 d. minėjimai buvo organizuojami drauge su latvišiais ir estais.

Pabaltiečių Tarybos vardu buvo atspausdinti 4.500 egz. vokiečių kalba atsišaukimų ir jie buvo išsiuntinėti 300 vietovių, kartu su atsišaukimais gimtosiomis kalbomis ir instrukcijomis, kaip pravesti šių metų minėjimą. Atsišaukimai buvo visoje Vokietijoje plačiai paskleisti, įteikiant juos vokiečių pareigūnams, visuomenininkams, vietinei spaudai ir kai kuriose vietose išlipinant juos prie salių ar įstaigų.

Didžiausios pastangos buvo idėtos į Bonnoje birželio 18 d. ruošiamą minėjimą. Prieš tai, birželio 17 d., įvyko spaudos konferencija Bonnos parlamento rūmuose, vadovaujant "Bundespressekonferenz" prezidentui Dr.Lohmann ir dalyvaujant joje vokiečių bei užsienio spaudos atstovams. Spaudos konferencijoje kalbėjo ir atsakinėjo į pateiktus klausimus p.Pranas Zundė - lietuvių vardu, p.Voldemar Toome - estų ir p.R.Liepinš bei p.A.Šilde - latvių vardu.

-Konferencijoje pateiktoji medžiaga yra jau paskelbta didžiausių vakarų pasaulio spaudos agentūrų - UP, AP ir DAP. Ja pasinaudojo, tarp kitko, "Chicago Daily Tribune", "Stars and Stripes" ir Šveicarijos spauda. Konferencijos metu didžiausių vokiečių laikraščių atstovams buvo įteikta visa eilė lietuvių ir latvių žurnalistų parašytų straipsnių.

B o n n o j e

Bonnos universiteto auloje įvykęs minėjimas ir tos dienos pamaldos katalikų ir evangelikų bažnyčiose, bei Bonnoje surengtoji pabaltiečių spaudos konferencija, rado platų atgarsį vokiečių spaudoje. Tiek didieji vokiečių laikraščiai, tiek visa provincijos spauda, vienu ar kitu būdu įsidėjo savo Bonnos korespondentų straipsnius apie minėjimą.

"Bonner Rundschau" plačiai aprašo iškilmingas pontifikalines mišias Bonnos katedroje, kurias atlaikė vyskupas Ferche, asistuojant prelatui dekanui Stumpe, lietuviui Tėvui Fabionui ir kun. Schiffels bei dalyvaujant keliems pabaltiečių kunigams, ju tarpe lietuvių generaliniam vikarui Vokietijoje ir Austrijoje, Tėvui Bernatoniui. Toliau nupasakojamas misionieriaus, Tėvo Haimo, pamokslo turinys ir peminima, kad į pamaldas atvyko didelis amerikiečių armijoje tarnaujančių pabaltiečių karių skaičius.

Laikraščio žodžiais, minėjimo branduolį sudarė universiteto gražiai papuoštoje Auditorium Maximum įvykęs aktas, kuriame pabaltiečiai ir vokiečiai savo kalbose primindami laisvajam pasauliui pavergtųjų tautų likimą, kvietė jį imtis žygiu, kad tautų kančioms anapus geležinės uždangos būtų padarytas galas. Pabaltijo menininkai šiam susikaupimo nuotaikos aktui davė išpūdingus rėmus.

Į minėjimą iš apylinkės buvo susirinkę apie 90 lietuvių, kurių tarpe buvo lietuvių sargybų ir darbo kuopų nariai su karininkais p.p. Berentu, Venckum ir Sutkum. "Amerikos Balsą" minėjime atstovavo pulk. Grinius. Minėjimą filmavo viena vokiečių ir viena amerikiečių savaitinių apžvalgų b-vė. Minėjimo kalbos įrašytos į magnetofono juosteles. Po minėjimo, jame dalyvavę radiofonų reporteriai turėjo dar platą pasikalbėjimą su lietuviu atstovu, VKV pirmininku Pr.Zunde ir latvių atstovu Šilde, kuri panaudojo reportažui savo radiofonuose.

Minėjimas mieste plačiajai publikai nebuvo skelbiamas, bet didžioji universiteto salė buvo pilna kviestųjų svečių, augštųjų vyriausybės atstovų, profesūros ir visuomenininkų. Ir iš tolimesnių vietovių minėjimam buvo atvykę krašto vyriausybių augštųjų pareigūnų, kaip pav. iš Düsseldorfo Nordrhein-Westfalijos socialinių reikalų ministerijos dirigentas Dr.Kehren. Suminėti nors ir dalį 600 kviestinių svečių, atsilankiusių į minėjimą, neįmanoma.

M ü n c h e n e

Minėjimas įvyko VI.14 d. rotušės didžiojoje salėje. Dalyvavo 500 žmonių. Jų tarpe miesto ir apylinkės lietuviai, latviai ir estai. Svečių tarpe buvo Bavarijos vyriausybės atstovas, Oberregierungsrat Dr.Nentwig, ir vokiečių bei visų Munchene reziduojančių pavergtųjų tautų organizacijų atstovai. Minėjimą trumpa kalba atidarė lietuvių atstovas kun.Paškevičius, pareikšdamas pasitenkinimą, kad Pabaltijo tautų gedulo diena rado atgarsį laisvojo pasaulio visuomenėje ir laisvasis pasaulis pradeda suprasti bolševikų terorą.

Minėjimo referentas, mag.jur.A.Šilde, Latvių Centrinės Tarybos Vokietijoje pirmininkas, savo kalboje pabrėžė baltų misiją nušviesti bolševizmo pavojų laisvajam pasauliui. Bavarijos vyriausybės vardu Dr.Nentwig, atstovaudamas valstybės sekretoriu Oberländer, pareiškė vokiečių tautos simpatijas Pabaltijo tautoms. Toliau kalbėjo pabaltiečių atstovai, jų tarpe lietuvis Juodvalkis.

Koncertinėje dalyje dalyvavo baritonas K.Baueris, solistė E.Maiere ir pianistas R.Bertels. Free Europe radiofono technikai visą minėjimą užfiksavo magnetofono juostelėse. Parengime dalyvavo vokiečių telegramų agentūros, vokiečių ir užsienio spaudos atstovai.

B r a u n s c h w e i g e

Braunschweige minėjimas pradėtas gedulingomis pamaldomis VI.15 d. "Haus für alle"-salėje, kuriose dalyvavo ir vokiečių visuomenė. Vokiečių Jaunųjų Vyrų-Krikščionių Sąjunga su savo orkestru pamaldoms suteikė ypatingą iškilmingumą, o vietinė vokiečių spauda, "Braunschweiger Zeitung", išvakarėse įdėjo straipsnį apie įvykstančias pamaldas ir apie deportacijas iš Pabaltijo kraštų.

N e u s t a d t e - H o l s t .

Lietuviai, kartu su latviais ir estais, minėjimą suruošė VI.14 d. viešbutyje "Stadt Kiel". Jame dalyvavo vokiečių visuomenė ir reporteriai. Apie minėjimą įdėjo straipsnius vietinė spauda, "Lübecker Nachrichten" ir "Neustädter Tageblatt".

A u g u s t d o r f e

Birželio 14 d. 9 val. pamaldose katalikams dalyvavo ir lenkai. Mišias laikė stovyklos kapelionas Msgr.Dunikowski, po mišių

pakvietęs visus pasimelsti už į Sibirą bolševikų išvežtus ir nuo jų rankos žuvusius brolius pabaltiečius. Buvo balsiai kalbamos maldos lietuvių ir lenkų kalbomis.

10 val. stovyklos aikštėje pakeltos 5 vėliavos. Asistuojant dviem moterims, o susirinkusiems lietuviams giedant tautos himną, pirmiausia pakilo į viršų, paskui vėl pusiau stiebo nuleista, Lietuvos, o drauge su ja ir Vokietijos respublikos bei Westfalijos vėliavos.

Visų pabaltiečių vardu vokiškai gražią kalbą pasakė iš Detmoldo atvykęs p.E.Simonaitis. Vėliavos pakėlimo iškilmėse dalyvavo visas stovyklos administracijos personalas, o taip pat ir visų tautybių reprezentantai. Evangelikai estai gedulingas pamaldas už savo išvežtuosius tautiečius turėjo 15 val., o latviai - 20 val.

Ulm Do-Wilhelmsburg

Čia VI.13 d. buvo išsiuntinėti žymesniems Ulmo vokiečių visuomenės atstovams atsišaukimai "Am 14. Juni - vor 11 Jahren".

VI.14 d. iškilmingas minėjimas įvyko Pabaltijo tautų vėliavomis, herbais, gėlėmis ir gėdulo ženklais papuoštoje salėje.

Minėjimo atidarymo kalbą pasakė latvių komiteto pirmininkas A.Silina. Perskaitytas pabaltiečių Tarybos atsišaukimas. Lietuvių atstovas Stonys ilgesnėje kalboje priminė birželio 14 d. trėmimus.

Minėjimas padarė didelį įspūdį, buvo atliktas iškilmingoje nuotaikoje, visi atsilankė juodais rūbais apsirengę.

Vokiečių spaudoje

Suminėti visus vokiečių laikraščius, dėjusius Pabaltijo tautų gėdulo dienos progą straipsnius, neįmanoma. Pastebėtina gel įdomi naujovė, kad kai kurie didieji vokiečių laikraščiai, prisitaikydami prie minėjimo datos Bonnoje, birželio 18 d., jau prieš tai ir po to planingai sudomino vokiečių visuomenę, dėdami per kelis savo laikraščių numerius tai trumpas žinutes, tai ilgesnius straipsnius pavergtojo Pabaltijo temomis.

"Die Neue Zeitung" birželio 17 d. davė trijų skilčių apžvalginį straipsnį, antrašte "Rytų Europos-tremties-politikų konferencijos". Jame nupasakojamos tremtinių politikų pastangos konferencijomis Washingtone ir New Yorke pasiekti dar didesnės vienybės kovoje prieš sovietų priespaudą. Rašydamas apie Ūkininkų Internacionalo ir Vidurio Europos Krikščionių Profesinių Sąjungų Tremtyje Federacijos kongresus; visur mini lietuvių atstovų aktyvų dalyvavimą šių institucijų vykdomuosiuose organuose. Birželio 18 d. laikraštis deda trumpą, bet visą stambiu šriftu, korespondenciją iš Bonnos, antrašte: "Pusantero miliono baltų deportuota"

Der nuosekliau tuo keliu ejo Nordrhein-Westfalijos sostinės žymus laikraštis "Düsseldorfer Nachrichten". Birželio 17 d. stambiu šriftu duoda korespondenciją iš New Yorke: "Trumanas padarė Pabaltijo valstybes", su Trumano deklaracijos tekstu: "Mūsų Pabaltijo draugų mes neužmiršime. Perduokite jiems mūsų iš širdies gelmių einančią viltį, kad jiems užtektų kantrumo ir jėgų

pakelti jiems uždėtą tironijos kančią, kad vieną dieną vėl galėtų pasidžiaugti atgauta laisve ir nepriklausomybe".

Birželio 18 d. laikraštis dėdą iš Bonnos korespondenciją apie Pabaltijo tautų naikinimą, o 20 d., aprašydamas minėjimo iškilmes Bonnoje, dėdą antraštę "Europos problema". Nupasakojamos prof. Ipsen ir Krašto Vėldybos pirmininko Pr.Zundės kalbos, pabrėžiant Pr.Zundės tvirtinimą, kad sovietų vadovai Pabaltijy greičiausia jau baigia pasiekti savo tikslą: sunaikinti ketvirtą dalį lietuvių, latvių ir estų tautų. Iš prof. Dr.Brill, Europos Sąjudžio vokiečių vykdomojo komiteto pirmininko, kalbos dėdą jo pareikštą mintį, jog laikas konkrečiai aptarti priemones, kurių reikės dieną "X" imtis, kad sukūrus rytuose naujas gyvenimo sąlygas. Europos Sąjudis, kuriame visos Europos tautos yra lygia vertės, siekia atstatyti asmens laisvę ir apsaugoti Europos Sąjungą nuo bolševikinės nelaisvės, prievartos darbų, deportacijų ir priespaudos. Birželio 21 d. plačiu trijų skilčių straipsniu: "Sovietų sistemos praktika" nupasakojama sovietų režimo veikla Pabaltijy ir daromos iš to bendros išvados.

IŠ LIETUVIŠKŲ CENTRO ORGANIZACIJŲ VEIKLOS

Ruošiamasi Vokietijos Krašto Tarybos rinkimams

VKV jau prieš kuri laiką visoms Vokietijos lietuviu bendruomenėms išsiuntinėjo bendruomenės statuto ištraukas, kurios liečia atskirų vienetų vidinę santvarką ir paragino susitvarkyti, pravesti, kur reikia, naujų organų rinkimus ir aiškiai nustatyti tikrųjų bendruomenės narių skaičių.

Dabar išsiuntinėti statutai Krašto Tarybos rinkimų reikalu ir bendruomenės vienetai paraginti ruoštis rinkimams, aptariant vietose kandidatų statymo ir rinkikų sąrašų sudarymo klausimus.

VKV posėdyje liepos mėn. pradžioje bus nustatytos Rinkimų Apygerdos, rinkimų diena ir tvarka, kuria siūlomi kandidatai. Renkama 12 Tarybos narių. Rinkikų sąrašai atskleidžiami rinkimams 10 dienų prieš rinkimus.

Lietuviu bendruomenė Vokietijoje skaičiais

1912 Š.m. birželio 1 d. Vokietijoje organizuotų lietuvių buvo:

	<u>Vaikų iki 18 metu</u>	<u>Vyrų virš 18 metu</u>	<u>Moteryų virš 18 metu</u>	<u>Viso</u>
Britų zona:				
Schlesw.Holst.	768	771	918	2457
Žemdt.Saksor.	511	480	534	1525
Nordrh.Westf.	106	129	108	343
	<u>1385</u>	<u>1380</u>	<u>1560</u>	<u>4325</u>
Amerikiečių zonoje	797	1222	853	2872
Pracūzų	49	104	92	245
	<u>2231</u>	<u>2706</u>	<u>2505</u>	<u>7442</u>

Tokiu būdu ir šiandien didžioji lietuvių dalis yra susispietusi anglų zonoje, būtent neturtingiausiose jos kraštuose, Schleswig-Holsteine ir Žemutinėje Saksonijoje. Lietuviams, lygiai kaip ir patiems vokiečiams, dar nepavyko išspręsti savo tautiškų perkeldinimo ir ekonominio palankesnius kraštus klausimo.

Bendras lietuvių skaičius kiek sumažėjo, nes keli šimtai lietuvių išvyko į JAV etninio vokiečių vardu. Vokiečių spaudoje vis daugiau pasirodant straipsnių ir žinių apie lietuvius ir jų veiklą Vokietijoje, atsirenda lietuvių, kurie tuo būdu gal iš viso pirmą kartą sužino apie lietuvių bendruomenę Vokietijoje, jos veiklą ir reikšmę lietuvių gyvenime.

Šitos pagyvėjusios bendruomeninės veiklos išdavoje susikūrė 6 naujos lietuvių bendruomenės, seniūnijos Bremene, Hohenfeldėje, Kielio mieste, Hasdünneje (Emsland), Bensheim-Auerbache ir Lüneburge. Seniūnijos turi vidutiniškai po 20 narių, kurie iki šiol gyveno paleidai, o dabar su dideliu noru ir pasiryžimu eina organizuotos bendruomenės keliu.

Balfo įstaiga Vokietijoje pradėjo lietuvių bendruomenėms siųsti stambias kiaušinių miltelių siuntas. 182 statinės, bendro svorio virš 30.000 lbs, bus išsiuntintos 161 vienetais. Tuo būdu kelių savaičių laikotarpyje bendruomenė gavo didelės rūbų, riebalų, cukraus, o dabar ir kiaušinių miltelių siuntas.

VKV švietimo skyrius rengiasi leisti "Lietuvių Skaitymus", t.y. lietuvių literatūros chrestomatiją, tinkančią lietuvių vidurinėms mokykloms ir šiaip lietuvių jaunimui.

Vokietijoje rengiama vaikų vasaros stovykla, kuri bus suorganizuota bendromis trijų lietuvių institucijų pastangomis: Vokietijos Katalikų Sielovados Tarnybos, Vokietijos Krašto Valdybos ir Skautų Vadovybės. Anglų zonoje manoma duoti galimybę stovyklauti apie 150 berniukų ir mergaičių nuo 10 iki 18 metų amžiaus.

Bendromis jėgomis rengiamaoji vasaros stovykla bus dviejose vietose: amerikiečių zonoje, Hesseno krašte, kur je pirmoje eilėje rūpinsis Sielovada - Tėvas Bernatonis - ir anglų zonoje, Bremeno apylinkėje, kur stovyklą globos visų pirma Krašto Valdyba ir skautų vadovybė. Bremeno skautai duoda namokėnai palapines.

Viešnia iš JAV Vasario 16 d. gimnazijoje. Viešnia; Miss Alice Kobb, specialiai stvyko lankyti gimnaziją ir studijuoti vaikų gyvenimo ir mokslinimo sąlygas. Ji yra siunčiama Amerikos vidaus reikalų ministerijos "Public Relations" sekcijos. Ji apvažinėja jau keletą Europos ir Azijos kraštų, studijuodama specialiai pokario laikų vaikų likimą. Diepholze ji 4 dienas išgyveno pačiame gimnazijos bendrabutyje ir susižavėjo lietuvių mokinių dvasia, drausmingumu ir tautinės kultūros puoselėjimu. Ji žadėjo Amerikos spaudoje painformuoti apie šią lietuvių įstaigą ir kviesti amerikiečius ją paremti. Iš Diepholzo Miss Kobb išvyko į Suomiją ir iš Suomijos jau parašė gimnazijos vadovybei, patvirtindama savo pažadus gimnaziją paremti. Savo studijų išdavas Miss Kobb paskelbs atskira knyga, kurioje bus kalbama ir apie lietuvių Vasario 16 d. gimnaziją.

Išvykdama iš Suomijos, kur ji lankėsi ir Laplandijoje, Miss Kobb laiške VKV pirmininkui dar kartą prisiminė savo Diepholze praleistą laiką, dėkojo už tokį nuoširdų priėmimą ir pažadėjo remti lietuvių gimnaziją.

Schleswig-Holsteino Patariamoji Taryba

Prie darbo ir socialinių reikalų ministerijos Kielyje sudarytoje tremtinių reikalams patariamojoje taryboje lietuvius atstovauja Krašto Valdybos įgaliotas p. E. Žilius, Neustadt (pavaduotojas M. Jankus). Gegužės mėn. gale įvykusiame tarybos posėdyje p. Žilius kelis kartus pasisakė tremtinių reikalais, pasiūlydamas, pav., ministerijai pasinaudoti tautinių grupių kartotekomis, kai norima nustatyti, kad tam tikras asmuo, neturįs IRG pažymėjimo, vis dėlto yra benamis užsienietis - tremtinys.

Latvių atstovas Dagis ilgesniame pranešime iškėlė tremtinių pageidavimus sudaryti tautines kolonijas ekonomiškai tinkamesnėse Vokietijos srityse, jų vaikus papildomai mokyti gimtosios kalbos, tikybos, istorijos ir geografijos, tam panaudojant gal keliaujančius mokytojus; prilyginti tremtinius vokiečių pabėgėliams ir suburti juos kuo toliausiai nuo sovietų zonos. Jo pranešimą papildė p. Žilius, nurodydamas jau esamas pabaltiečių tautines kolonijas Oldenburgo krašte.

Vyriausybės atstovas patikino vokiečių įstaigų palankumą, remiant tremtinių kultūrinio savitumo išlaikymą, ir pažadėjo svarstyti keliaujančių mokytojų institucijos įrengimo klausimą. Dėl kolonijų steigimo pasisakė neigiamai, nes Schleswig-Holsteinas neturi tam nei lėšų, nei atitinkamos vietos. Be to, tokiam perkeldinimui nėra juridinio pagrindo ir žmonių negalima būtų priversti keltis, o dabartinis mišrus tremtinių sugrupavimas įvykęs savo laiku pagal primygtiną britų okupacinės valdžios reikalavimą.

Schleswig-Holsteine iš uždarbio gyvena tik 19,6 % visų tremtinių, o 60 % tremtinių sudaro iš viso nedarbingieji, vaikai, nesveiki ir seneliai. Iš 3.300 stovyklose gyvenančių tremtinių 787 reikalingi ypatingos globos, būtent:

69 seneliai
116 karo sužalotų
35 invalidai
436 pagiję džiovininkai
111 tikrų ligonių.

IŠ VOKIEČIŲ SPAUDOS

Lietuvių kalbos sėla Vokietijoje

Pabaltijo tautinės kultūros centras ties Diepholzu. Lietuvių gimnazija duoda brangos atestatus augštųjų mokslų studijoms.

Šitokiomis antraštėmis "Weser-Kurier" 1952.5.24 d. dėdė straipsnį apie lietuvių vasario 16 d. gimnaziją:

"Ižengus į buvusio aerodromo ties Diepholzu sritį, peržengiamą sieną, ne krašto sieną, bet tautybės. Šia lankytoją pasitinka

svetima kalba, svetimi užrašai, daugumai vokiečių lenkytojų visai nesuprantami. Apie vieno hektaro didumo rajone yra apie 400 lietuvių pokario tėvynė. Čia yra vienintelė lietuvių gimnazija visoje federalinėje respublikoje. Tokiu būdu Diepholzo atovykla virto lietuvių kultūros ir lietuvių tautiškumo centru vakarų Vokietijoje.

Visoje Vokietijos teritorijoje gyvena išsisklaidžiusios lietuvių šeimos. Jos mielai siunčia savo vaikus į Diepholzo mokyklą. Trijų šiemet gimnaziją baigusiu abiturientų imatrikuliacija Bonnos universitete yra įrodymas, kad lietuvių gimnazija vokiečių yra visiškai pripažinta, kaip aukštesniojo mokslo mokykla. Šito pripažinimo išdavoje padidėjo mokinių stojimas į gimnaziją. Prie mokyklos įrengtame bendrabutyje dabar gyvena 115 gimnazistų. Apie 30 vaikų lanko lietuvių pradžios mokyklą.

Lietuviai mokiniai, lygiai kaip lietuvių kolonijos Diepholze nariai, gyvena paprasčiausiose sąlygose. Beveik nei vienam lietuviui iki šiandien nepavyko gauti darbo. Jie beveik visi turi išsiversti iš gaunamos skurdžios pašalpos. Gimnazijai federalinė vyriausybė moka priedą, iš kurio apmokama dalis 14 gimnazijos mokytojų, be to, ji duoda nemokamai patalpas. Visas kitas išlaidas lietuviai padengia iš aukų, kurias jie gauna pirmoje eilėje iš Amerikos lietuvių.

Nuo 1951 m. vasario mėn., kai Diepholze buvo įsteigta lietuvių gimnazija, čia įsikūrusi tautinė grupė atliko žymų kultūrinį darbą, kuriame ypač dalyvavo lietuvių skautai, prieš karą savame krašte didžiausia jaunimo organizacija. Vakarinuose parengimuose puoselėjami lietuviški papročiai, tautiniai šokiai ir dainos. Šalia stovyklos lietuviai savo tautinio kultūrinio darbo mažai kam terodė, bet kai dideliame Bromeno skautų parengime pirmą kartą publikai pasirodė Diepholzo lietuvių grupė, ji susilaukė daug nuoširdžių plojimų.

Lietuvių užsidarymas Diepholzo stovyklose žymiai prisidėjo prie to, kad Vokietijoje atsirado tikra savosios kalbos ir tautiškumo sala. Bet abi pusės labai pageidauja stipresnio kontakto su aplinkiniu pasauliu.

"Miško brolių" generolas Tadekas - viršila iš Kblno.

"Abendpost" š.m. birželio 26 d. sensacinga antrašte deda straipsnį apie Lietuvos partizanus, kuriems Lietuvos-Lenkijos pasienio miškuose vadovaujas buvęs vokiečių viršila Heinz Schröder, iš Kblno.

Patį informacija, tiesa, mūsų žiniomis, nėra visai patikima ir dalinai sufabrikauta, - štai charakteringesnės jos vietos: Žinias suteikia neseniai iš sovietų belaisvės grįžęs 42 metų, Karlsruhe gyventojas, Ludwig Maier. Jis nupasakoja Schröderio karjerą, kaip jis 1943m. išimylėjęs lenkę, dezertyravęs iš vokiečių armijos, gyvenęs kurį laiką Varšuvoje, paskui kaime, kol vietovę užėmė rusai. Nors visai aplenkėjęs, nesijautęs saugus ir patraukęs su savo mylimąja į Lietuvos miškus, kur prisidėjęs prie partizanų. Savo sumanumo dėka greit pakilęs į partizanų vadus ir jo žinioje esą apie 6.000 partizanų. Drąsiais užpuolimais, kurių metu vieną kartą su savo vokiečių patranka sunaikinęs tris rusų šarvuočius, jis greit pagarsėjęs ir rusų tarpe, kurie už jo galva

pa skyrę 150.000 rublių premiją.

"Miško brolių" suėtis osanti labai marga. Jų tarpe yra lietuvių, vokiečių, dezertyravusių rusų, latvių, estų ir lenkų. Nors rusai į kovą siunčia pulkus su šarvuočiais ir ugniasvydžiais, partizanų sunaikinti neįstengia, nes jie vikriai pasitraukia į miškus, išsisklaido ir sutartose vietose vėl susirenka naujiems puolimams. Jų žūtbutinė kova remiasi viltimi, kad kartą ir Rytų Europoje išviešpataus Dievas ir Laisvė.

Kokia Pabaltijo vokiečių ateitis?

Šitaip klausia "Baltische Rundschau" š.m. birželio mėn. 15 d. vedamajame, iš karto konstatuodamas, kad visi tautiečiai su viltimi laukia Pabaltijo ateities, nors ir neišsivaizduoja, kaip toji ateitis galėtų būti pasiekta.

Laikraštis rašo, kad kiekviena tautinė grupė tremtyje stengiasi jungtis, bendromis jėgomis nugalėti ekonominius sunkumus, rasti pabėgėliams nepalankioje aplinkoje atgamą, išlaikyti savas tradicijas bei etninį ir kultūrinį savaimingumą.

Šitaip rašydamas apie Pabaltijo vokiečius, laikraštis nusi-skundžia, kad po visą Vokietiją išsklaidytiems "baltams", ypač jų jaunimui, gresia asimiliacija. Jis pageidauja jų tautinės grupės subūrimo, kartu tačiau konstatuodamas, kad tai padaryti neįmanoma. Vienintelė viltis telieka, kad tėvynė greit bus išlaisvinta iš bolševikų jungo. Nors dabar atrodo, kad tam galimybių nėra, bet nereikia užmiršti, kad istorija yra nuolatinių permainų grandinė ir kad pats Leninas, taip galvodamas, nebūtų pasiekęs valdžios.

Laikraštis kategoriškai tvirtina, kad jau dabar reikia pasekti suėtų ir Slovakijos vokiečių pavyzdį ir sueiti į kontaktą su įtakingomis emigrantų grupėmis. Reikia ieškoti susitarimo, pašalinti visa tai, kas iki šiol buvo skiriančio ir besalyginiai pripažinti Latvijos ir Estijos valstybes ir joms visiškai lojalumą. Ar atsiras tokių, kurie norėtų prisidėti, jei kartą bus iškeltas klausimas: ar likti svetimuoju, ar laimėti tėvynę?

Jeigu šiame straipsnyje neminama Lietuva, tai tik todėl, kad Pabaltijo vokiečiai Lietuvos vokiečių nelaiko "baltais". Minėdamas birželio 14 d. deportacijas, laikraštis kviečia savo "tautiečius" minėti tą dieną kartu su estais ir latviais ir kartu kovoti už bendros tėvynės atgavimą, bendrą grįžimą į ją ir į bendrą tėvynės atstatymo darbą.

Pabaltijo deportacijos vokiečių spaudoje

Be ilgesnių, jau anksčiau suminėtu straipsnių, vienu ar kitu būdu jas yra paminėję dar šie laikraščiai:

"Essener Allgemeine Zeitung", "Duisburger General-Anzeiger", "Aachener Volkszeitung", "Bonner Rundschau", "General-Anzeiger für Bonn und Umgegend", "Herforder Anzeiger", "Osteroder Kreis-anzeiger", "Alzeyer Beobachter", "Heilbronner Stimme", "Badische Zeitung", "Backnanger Kreiszeitung", "Die Neckarquelle", "Hohen-

loher Tageblatt", "Calwer Zeitung", "Frankfurter Allgemeine", "Essener Tageblatt", "Braunschweiger Zeitung", "Heimat am Mittag", "Die Deutsche Soldatenzeitung".

"Bruchsaler Post" dėdė žurnalisto Peter Brandt ilgą straipsnį, antraštė "Liūdesio diena Lietuvoje". To paties žurnalisto ilgasnis straipsnis idėtos Berlyne "Telegraph Wochen-Spiegel", antraštė "Lietuva svetimųjų jurge". PLB Tarybos nario, p.J.Apyrubio, pastangomis, "Holsteinscher Courier" ilgą straipsniu aprašo deportacijos, antraštė "64000 pabaltiečių buvo deportuota".

GRĮŽUSIEJI PASAKOJA.

Vokietis karo belaisvis pasakoja

1945 m. liepos mėn. 19 d. už Kauno 15 km, pietuose, pakliu-
van sovietų belaisvėm. Pėsčiomis mus vedė Vilniun, kuri pasiekėme
rugpjūčio mėn. 1 d., ir tapome patalpinti belaisvių stovyklon Kos-
ciuškos gatvėje. Stovykla buvo rusų ir lietuvių kalbomis pažymėta
kaip Nr.1.

Tuojuo pat mes belaisviai buvome vedami prie tilto statybos
per Nerį, Antakalnyje. Tas tiltas buvo sunaikintas karo metu.
Anksčiau jis buvo gelžbetoninis, o dabar atstatėme medinį. Netoli
to tilto, antroje Neries pusėje, atstatėme ir elektros jėgainę,
kuri taip pat karo metu buvo visai sudeginta. Dar vėliau atstatėme
Napoleono vardo institutą prie Katedros. Pati Katedra nebuvo karo
veiksnių sugriauta ir jcoje buvo laikomos mišios. Vilniau Kunigų
Seminarija yra paversta karo mokykla, kurioje girdėsi šaudymo
ir kiti pratimai. 1946 m. sudegė odos apdirbimo fabrikas, kuri
taip pat atstatėme. Žmonės kalbėjo, kad jis vadovybės buvo tyčia
padegtas, - paslėpti išsikvojimui. Buvo taip pat ir Medicinos
Mokslų Institutas atstatytas. Statėme naujus NKVD rūmus ir rusų
teatrą, kažkur apie Aukų gatvę.

Už Aušros Vartų teko dirbti prie kažkokios pieninės atstaty-
mo ir dažnai mus vedavo pro Aušros Vartus. Tenai matėsi laikomos
pamaldos ir daug gatvėje besimeldžiančių žmonių. Matėsi ir Marijos
paveikslas, o greta stovinti bažnyčia nebuvo sugriauta ir veikė.
Didžioji dalis namų Aušros Vartų gatvėje ir aplink buvo sugriau-
ta, ir prekybininkai suvenyrus pardavinėjo gatvėje. Rusų kariuome-
nės apie Aušros Vartus nebuvo matyti. Pro čia vėliau eidavome ir
geložinkelių stoties atstatyti. Ji nebuvo atstatyta, tik buvo at-
likta, kas būtinausie susisiekimui palaikyti. Atstatėme taip pat
ir vandentiekį Antakalnyje. Netoli tos vietos pastatėme visai nau-
jus rūmus "Lietuvos prezidentui Paleckiui". Rūmai vieno aukšto,
bet išvien marmuro. Jų fronte pastatėme gražias balto marmuro ko-
lonas. Netoli esanti bažnyčia buvo uždaryta, o klebonas išvežtas.

Kiek teko girdėti, visame Vilniuje teveikė trys bažnyčios.
Ožėškionės aikštėje. Šv. Jurgio bažnyčia, veikė, nors ir
buvo apgriauta. Prie geležinkelio stoties veikė irgi viena bažnyči

Apie kokius nors Vilniuje esančius vyskupus neteko nieko girdėti. 1945 m. gegužės viduryje prie Kateikos vienas senas kunigas ar vienuolis, su juoda sutana, juodu paltu ir skrybėle, bei dideliu kryžium prie juostos, dalino mums savo duoną. Mus lydį rusų sargybiniai jį smarkiai sumušė šautuvų buožėmis ir ko ne vilkte atvilko į mūsų stovyklą. Ką su juo padarė, niekada neteko sužinoti, taip pat ir matyti jo vėliau neteko.

1945 m. lapkričio mėn. mes, 15 belaisvių ir du rusų sargybiniai, sunkvežimiu nuvykome kažkur už geležinkelio stoties, prie miškelio pasikasti kalkių. Staiga iš miško išėjo 6 civiliai apsirengę ir automatiniais ginklais ginkluoti partizanai, atėmė sunkvežimį ir su abiem sargybiniais nuvažiavo į mišką. Mums buvo pasiūlyta prie jų prisijungti ar pėsčiomis grįžti į Vilnių. Niekas iš mūsų prie partizanų neprisijungė, nes pabijojo rusų provokacijos, - grįžome pėsčiomis stovyklon.

Tiesa, anksčiau, 1944.X.1 d. buvome nuvykę 80 km už Vilniaus iš sandėlio parsivežti bulvių. Mūsų buvo: 24 belaisviai, 6 rusų sargybiniai, 1 vyr. leitenantas ir 1 jaun. leitenantas. Bekraunant į sunkvežimį bulves, staiga iš miško išėjo apie 50 partizanų, nuginklavo be vieno šūvio rusus, maišais nusigabeno miškan bulves ir kitus maisto produktus. Mums, belaisviams, siūlė eiti kartu, apsiginkluoti ir pradėti atvirą kovą su rusais.

Mūsų stovykloje buvo 25 lietuviai karo belaisviai, kariavę Wehrmachto gilėse. 1947 m. kovo mėn. 9 d. buvo numatytas stovyklos sukilimas. Prieš tai du karo belaisviai lietuviai buvo suėję į kontaktą su partizanais. Sukilimas nepavyko, nes vienas vokiečių išdovė. Prasidėjo tardymai, bet tiem dviem lietuviams pavyko iš stovyklos pabėgti. Girdėjome vėliau, kad jie slapstėsi Vilniuje pas kažkokią lietuvaite, kuri vėliau NKVD buvo suimta ir išvežta ar nužudyta. Ar ir tie belaisviai buvo pagauti, niekada neteko sužinoti.

Stovykloje buvo vienas barakas specialiai kitų tautybių belaisviams: lietuviams, ukrainiečiams, rumunams, vengrams ir austrams. Man teko būti tame barake. Juos dienomis ir naktimis tardydavo NKVD, dažnai išsiveždama kai kuriuos ištisoms savaitėms. Po tardymų grįžę jie nieko nepasakodavo, bet matėsi, kad buvo kankinti ir dvasiniai ir fiziniai. Visus svetimtaučius belaisvius atleido apie 1947 m. pradžią iš belaisvės. Ar jie grįžo namo, nežinau.

1945 m. kovo mėn. 15 d. mūsų stovyklon atvežė apie 500 civilių lietuvių: vyrų, moterų ir vaikų. Tris dienas juos įveirniausiais būdais kankino, mušė, klupdė ištisoms valandoms į sniegą. Visa laiką juos klausinėjo, kokią tarnybą turėjo vokiečių okupacijos metu. Juos išvežus, po 8 dienų atvežė kitą tokio pat didumo transportą. Ir su tais elgėsi panašiai.

Vilniuje labai dažnai matėsi būrėnai sraštuctų žmonių, nematiau, kaip po 200 grupėje, rusų NKVD dalinių varomų geležinkelio stotin.

1947 m. rugpiūčio mėn. 25 d. mane atvežė Šilutėn, kaip sergantį vandens liga, ir paguldė belaisvių stovyklos ambulatorijon. Stovykla buvo už miesto, laukuose, prie girios. Ambulatorijoje išgulėjau 4 savaites. Vėliau turėjau eiti vėl su kitais belaisviais į mišką medžių kirsti. Netoli mūsų stovyklos, maždaug už 300 metrų matėsi koncentracijos stovykla civiliams. Joje matėsi vyrų, moterų ir vaikų, kurie buvo nuplyšę ir bado nukankinti. Jie taip pat dirbo miško kirtime, bet su jais susitikti neteko. Stovykla buvo aptverta spygliuotų vielų tvora, aplink buvo pristatyta sargybos bokštelių, kuriuose matėsi kulkosvydžiais ginkluota NKVD-sargyba. Spygliuota tvora buvo dviguba, viduryje matėsi spygliuotų vielų kamuolici. Aplink stovyklą dieną ir naktį patruliavo sargyba su šunimis.

Rusų kariuomenės Vilniuje matėsi labai daug ir visokių dali- nių: pėstininkų, tankų ir aviacijos.

Amunicijos sandėliai yra už geležinkelio stoties, miškelyje. Tankų dirbtuvės, kurias naudojo karo metu vokiečiai, atstatytos ir praplėstos.

Spalių revoliucijos dienai artėjant, 1945 m. visas Vilnius buvo apjuostas naujai iškastais apkasais ir visų rūšių ir kalib- rų ginklais bei kariuomene. Tas truko dvi savaites. Per tą laiko- tarpį belaisvių nevarė į darbus, aplink stovyklą sustiprino sar- gybą. Mieste judėjimas buvo taip suvaržytas. Kalbėjo žmonės, kad sovietai laukė didelės lietuvių partizanų akcijos, o gal ir karo su vakarais. Bet nieko panašaus neatsitiko, tačiau tie apkasai dar 1947 m. viduryje tebebuvo neužkasti.

Vilniaus centras yra visai sunaikintas. Gedimino kalne pilis tebestovi, ir jos bokšte plevėsuoja raudona vėliava su kūju ir piaučuvu. Trijų Kryžių kalne kryžiai tebestovi, o jų papėdėje buvo laidojami vokiečių karo belaisviai. Gedimino Kalno papėdėje buvo laidojami rusų kareiviai. Vėliau jie buvo iškasti ir kitur palaidoti.

1947 m. gruodžio mėn. 9 d. mane iš stovyklos paleido ir iš- gabeno Vakarų Vokietijon.

Lietuva ir lietuviai liks mano ir mano draugų širdyse, kaip krasas, kuris mums išgelbėjo gyvybę. Lietuviai, rizikuodami savo gyvybe, visada atradavo progos mus sušalpti maistu, nors ir pa- tiems jo trūko.

IVAIRIOS ŽINIOS

Balfos toliau rūpinasi emigracija.

BALF'o pirmininkas, Kan. Prof. J. B. Končius, kreipiasi aplink- raščiu į lietuvių bendruomenę Vokietijoje, ragindamas pasincu- ŗoti esamomis emigracijos galimybėmis į Kanadą ir Venecuėlą.

Aplinkraštyje plačiau išdėstomos emigracijos sąlygos į Kanada, pažadama Balfo skyriui Kanadoje paroma ieškant garantijų davėjo ir nurodoma į Kanados misijos Vokietijoje, Hr. J.R. Robillard, pažadą Balfo pirmininkui, kad Kanados misija nesivaduos jai žinomais US DP komisijos atmetimo pagal § 13 daviniais, bet tikrins pati. Pažadas duotas po pesikalbėjimo su Kan: Prof. Končium, kuriam Kan:Končius nurodė į DP komisijos sprendimų netikslingumą, nes 95 % tų sprendimų yra neteisingi.

Visoms stovykloms išsiuntinėjami blankai, kuriuos užpildžius ir atsiuntus Balfo įsteigai Munchene, jie bus įteikti Kanados misijai. Platesnės informacijos dėl emigracijos į Venecuola bus duotos vėliau.

Kitu aplinkraščiu Balfas ragina registruotis lietuvius, atvykusius į Europos vakarus po 1945 m. birželio 1 d., nes tokiems pabėgėliams šelpiti JAV paskyrė 4,3 milijonų dolerių. Be to, jų emigracija į JAV bus apmokama pagal tam tikrą sprendimą, Balfui rekomenduojant.

Balfo pirmininkas, Kan. J.B. Končius, liepos mėn. pradžioje aplankys JAV konsulus Bremen ir Hamburg, ta proga tų apylinkių bendruomenes bei lietuvius Lübecko. Iš Hamburgo Kan. Končius vyks į Kopenhagą, aplankyti Danijos lietuvių, o iš ten per Frankfurtą grįš į Muncheną.

Kun. V. Šarka Schleswig-Holsteino kapelionas

Sumažėjus lietuvių emigrantų skaičiui, iki šiol buvęs Bremen kun. V. Šarka perkeltas į Hamburgą ir jam pavesta aptarnauti Hamburgo ir Schleswig-Holsteino lietuvius katalikus. Jo antrašas:
Hamburg 1, Holzdamm 18, Mauenhau.

Vokiečių spaudoje domisi lietuvių gimnazija Diepholze

Vokiečių laikraštyje "Weser-Kurier" pasirodžiusio straipsnio apie lietuvių gimnaziją sudomintas, ją aplankė Muncheno iliustruoto laikraščio reporteris, susipažino su gimnazijos veikla ir padarė iš jos gyvenimo daug nuotraukų. Nuotraukos bus panaudotos iliustruoti reportažui apie lietuvių Vasario 16 d. gimnazija.

Amerikos Lietuvių Tautinės Sandaros pirmoji kuopa, švęsdama savo garbės pirmininko, Juozo Ambrazičiaus, labai nusipelnusio lietuvybei išlaikyti, 75 metų amžiaus sukaktį, jį pagerbdama, nutarė paaugoti Vasario 16 d. gimnazijai Diepholze 10 dolerių.

Augustdorfo stovykloje lietuvių vargo mokykla

Dr. Literskiui vadovaujant, Augustdorfe pradėta veikti lietuvių vargo mokykla, kurią lankys apie 10 lietuvių vaikų.

Hannover-Kleefeld, Heesolstr. 6, Tel. 51954